NN 91/2017 (11.9.2017.), Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-II-249/2016 od 11. srpnja 2017.

USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

2142

Ustavni sud Republike Hrvatske, u sastavu Miroslav Šeparović, predsjednik, te suci Andrej Abramović, Ingrid Antičević Marinović, Mato Arlović, Snježana Bagić, Mario Jelušić, Lovorka Kušan, Josip Leko, Davorin Mlakar, Rajko Mlinarić i Antun Palarić, odlučujući o prijedlogu za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti drugog propisa s Ustavom Republike Hrvatske (»Narodne novine« broj 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10. i 5/14.) i zakonom, na sjednici održanoj 11. srpnja 2017. donio je

ODLUKU

I. Pokreće se postupak za ocjenu suglasnosti s Ustavom i zakonom te se ukidaju članci 12. i 13. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o specijalističkom usavršavanju doktora medicine (»Narodne novine« broj 139/14.).

II. Ova odluka objavit će se u »Narodnim novinama«.

Obrazloženje

I. POSTUPAK PRED USTAVNIM SUDOM

a) Prijedlog i dopuna prijedloga

1. Predlagateljica Hrvatska komora medicinskih biokemičara iz Zagreba, zastupana po predsjedniku Goranu Bulatoviću, 20. siječnja 2016. podnijela je Ustavnom sudu prijedlog za ocjenu suglasnosti s Ustavom i zakonom članaka 12. i 13. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o specijalističkom usavršavanju doktora medicine (»Narodne novine« broj 139/14.; u daljnjem tekstu: Pravilnik:139/14).

2. Predlagateljica je 8. ožujka 2016. dostavila Ustavnom sudu dopunu prijedloga.

U dopuni prijedloga, na temelju članka 45. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (»Narodne novine« broj 99/99., 29/02. i 49/02. – pročišćeni tekst; u daljnjem tekstu: Ustavni zakon), predložila je da Ustavni sud do donošenja konačne odluke privremeno obustavi izvršenje pojedinačnih akata ili radnji koje se poduzimaju na osnovi osporenog Pravilnika:139/14.

b) Pravilnik:139/14

3. Pravilnik:139/14 je 28. listopada 2014. donio ministar zdravlja, na temelju članka 139. stavka 2. i članka 140. stavka 6. Zakona o zdravstvenoj zaštiti (»Narodne novine« broj 150/08., 71/10., 139/10., 22/11., 84/11., 154/11., 12/12., 35/12., 70/12., 144/12., 82/13., 159/13. i 22/14.).

Njime je izmijenjen i dopunjen Pravilnik o specijalističkom usavršavanju doktora medicine (»Narodne novine« broj 100/11., 133/11., 54/12. i 49/13.) i stupio je na snagu 4. prosinca 2014., tj. osmog (8) dana od dana objave u »Narodnim novinama« broj 139 od 26. studenoga 2014. – članak 15. Pravilnika:139/14.

Za potrebe ovog ustavnosudskog postupka za Zakon o zdravstvenoj zaštiti (na temelju kojeg je donesen Pravilnik:139/14) koristit će se skraćenica ZoZZ:150/08-22/14.

c) Osporeni članci Pravilnika:139/14

4. Članci 12. i 13. Pravilnika:139/14, koji se osporavaju prijedlogom, glase:

»Članak 12.

U Prilogu I. u Popisu specijalizacija dodaje se točka 47. koja glasi: 'Laboratorijska medicina'.

Članak 13.

U Prilogu II. iza točke 46. dodaje se točka 47. koja glasi: 'Laboratorijska medicina'.

Program specijalizacije iz točke 47. Laboratorijska medicina tiskan je u prilogu ovoga Pravilnika i čini njegov sastavni dio, a objavljuje se na internetskim stranicama 'Narodnih novina', www.nn.hr i www.miz.hr.«

d) Naknadne izmjene i dopune Pravilnika o specijalističkom usavršavanju doktora medicine

5. Nakon Pravilnika:139/14 ministar zdravlja je 21. listopada 2015. donio Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o specijalističkom usavršavanju doktora medicine (»Narodne novine« broj 116/15.).

Potom je 5. srpnja 2016. donio Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o specijalističkom usavršavanju doktora medicine (»Narodne novine« broj 62/16. i 69/16.).

Ustavni sud napominje kako je stupanjem na snagu Zakona o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave (»Narodne novine« broj 93/16. i 104/16.) ustrojeno Ministarstvo zdravstva, a Ministarstvo zdravlja je, sukladno ustrojstvu i djelokrugu propisanim tim zakonom, nastavilo raditi kao Ministarstvo zdravstva.

Zatim je 16. siječnja 2017. ministar zdravstva donio Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o specijalističkom usavršavanju doktora medicine (»Narodne novine« broj 6/17.).

Međutim, tim pravilnicima nisu izmijenjeni niti dopunjeni osporeni članci 12. i 13. Pravilnika:139/14.

e) Očitovanje Ministarstva zdravstva

6. Na temelju članka 25. Ustavnog zakona, Ustavni sud je dopisom od 2. veljače 2016. od (tada još) Ministarstva zdravlja zatražio očitovanje o prijedlogu.

Ustavni sud je 17. ožujka 2016. dostavio Ministarstvu zdravlja presliku prijedloga.

Dopisom od 15. srpnja 2016. Ustavni sud požurio je dostavu očitovanja.

Potom je Ustavni sud dopisom od 15. studenoga 2016. ponovno požurio dostavu očitovanja. Pri tome je zatražio i dostavu prijedloga nadležne komore i stručnog društva na temelju kojeg je donesen Pravilnik:139/14.

Do donošenja odluke Ustavnog suda, Ministarstvo zdravstva nije dostavilo svoje očitovanje o prijedlogu, niti je Ustavnom sudu dostavilo prijedlog nadležne komore i stručnog društva na temelju kojeg je donesen Pravilnik:139/14.

f) Pojašnjenje Ministarstva zdravlja

6.1. Tijekom ustavnosudskog postupka u predmetu broj: U-II-13/2016, pokrenutog povodom prijedloga za ocjenu suglasnosti s Ustavom i zakonom članka 24. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o specijalističkom usavršavanju doktora medicine (»Narodne novine« broj 116/15.), postavilo se pitanje za provedbu kojeg zakona je donesen Pravilnik o specijalističkom usavršavanju doktora medicine.

U tu svrhu je u tom predmetu Ministarstvo zdravlja, na zahtjev Ustavnog suda, dostavilo pojašnjenje klasa: 034-01/16-01/01, ur. broj: 534-02-1-1/2-16-08 od 22. srpnja 2016. u kojem je navelo:

»Pravilnik o specijalističkom usavršavanju doktora medicine donesen je radi provedbe Zakona o zdravstvenoj zaštiti i radi provedbe Zakona o reguliranim profesijama i priznavanju inozemnih stručnih kvalifikacija ('Narodne novine', broj 124/2009, 45/2011 i 74/2014) te kasnijeg Zakona o reguliranim profesijama i priznavanju inozemnih stručnih kvalifikacija ('Narodne novine', broj 82/15).

(…)

Ovlast ministra zdravstva za donošenje Pravilnika o specijalističkom usavršavanju doktora medicine utemeljena je u člancima 139. stavku 2. i 140. stavku 6. Zakona o zdravstvenoj zaštiti te također u članku 28. stavku 2. i članku 73. stavku 6. Zakona o reguliranim profesijama i priznavanju inozemnih stručnih kvalifikacija ('Narodne novine', broj 124/09, 45/11 i 74/14) i člancima 25. stavkom 4. i člankom 91. stavkom 2. sada važećeg Zakona o reguliranim profesijama i priznavanju inozemnih stručnih kvalifikacija ('Narodne novine', broj 82/15).«

II. PRIGOVORI PREDLAGATELJICE

7. Predlagateljica u prijedlogu navodi da članci 12. i 13. Pravilnika:139/14 nisu u suglasnosti:

– s člancima 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32. i 139. ZoZZ-a:150/08-22/14,

– s člancima 2., 4., 7., 10. i 12. Zakona o medicinsko biokemijskoj djelatnosti (»Narodne novine« broj 121/03. i 117/08.) i

– s člankom 3. stavkom 2. točkom 2. Zakona o liječništvu (»Narodne novine« broj 121/03. i 117/08.).

8. Predlagateljica u prijedlogu ističe:

»Kolizija sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti ('Narodne novine' broj 150/08., 71/10., 139/10., 22/11., 84/11., 154/11., 12/12., 35/12., 70/12., 144/12., 82/13., 159/13., 22/14. i 154/14.) proizlazi iz:

– članka 27. u vezi s člankom 26. i člancima 28. do 32. u kojem je jasno definirano da zdravstvenu zaštitu u području laboratorijske medicine pružaju specijalisti medicinske biokemije i laboratorijske medicine i magistri medicinske biokemije;

– članka 139. kojim je jasno naznačena nadležnost komora u definiranju specijalizacija. U slučaju medicinske biokemije i laboratorijske medicine nadležna je Hrvatska komora medicinskih biokemičara a ne Hrvatska liječnička komora.

Kolizija sa Zakonom o medicinsko-biokemijskoj djelatnosti ('Narodne novine' broj 121/03., 117/08.) proizlazi iz:

– članka 2. kojim je medicinsko-biokemijska djelatnost (što je identično laboratorijskoj medicini) definirana kao jedna od zdravstvenih dijagnostičkih djelatnosti;

– članka 4. kojim je jasno definirano gdje se takva djelatnost obavlja;

– članka 7. gdje je jasno definirano tko može uopće biti voditelj laboratorija na pojedinoj razini zdravstvene zaštite;

– članka 10. kojim je jasno definiran profil zdravstvenog djelatnika;

– članka 12. kojim su definirani uvjeti koje zdravstveni djelatnik treba ispunjavati za obavljanje djelatnosti.

Kolizija sa Zakonom o liječništvu ('Narodne novine' broj 121/03., 117/08.) proizlazi iz:

– članka 3. stavak 2. točka 2. kojim je liječnička djelatnost definirana kao djelatnost koja procjenjuje stanja iz članka 3., stavak 2., točka 1. Zakona o liječništvu pomoću medicinskih dijagnostičkih instrumenata, postupaka i sredstava, budući je laboratorijska medicina u smislu kojem je opisana spornim Pravilnikom isključivo analitička disciplina, čije je obavljanje regulirano Zakonom o medicinsko-biokemijskoj djelatnosti koji je po svojoj hijerarhiji jednako vrijedan Zakonu o liječništvu, s obzirom da oba navedena Zakona proizlaze iz krovnog Zakona o zdravstvenoj zaštiti.«

9. U dopuni prijedloga predlagateljica je istaknula:

»Također, željeli bismo upozoriti Ustavni sud Republike Hrvatske da bi primjenom članka 12. i 13. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o specijalističkom usavršavanju doktora medicine ('Narodne novine' broj 139/14), a s obzirom na članak 40. stavak 2. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodne novine broj 99/99., 29/02., 49/02.) kojim je propisano da će Ustavni sud Republike Hrvatske započeti postupak najkasnije u roku od godine dana od podnošenja prijedloga, mogle nastupiti teške i nepopravljive posljedice. Takve posljedice bi primarno nastupile za doktore medicine koji bi upisali specijalizaciju iz laboratorijske medicine, a koja bi naknadno bila ukinuta.

Osim toga upozoravamo i na štetu za Republiku Hrvatsku koja bi mogla nastati priznavanjem inozemnih stručnih kvalifikacija od strane Hrvatske liječničke komore (dalje u tekstu: HLK), s obzirom da je za priznavanje inozemnih stručnih kvalifikacija iz područja medicinske biokemije i laboratorijske medicine nadležna Hrvatska komora medicinskih biokemičara (dalje u tekstu: HKMB). HKMB broji preko 200 specijalista medicinske biokemije i laboratorijske medicine za razliku od HLK u kojoj ne postoji niti jedan specijalist laboratorijske medicine. Kriteriji za moguće priznavanje inozemnih stručnih kvalifikacija u HKMB su jasno postavljeni, te garantiraju visoki standard koji se očekuje od mogućih kandidata za razliku od HLK kojoj te kriterije nema tko iskustveno postaviti.

(...)

Zaključno, smatramo da bi radi svih istaknutih razloga, a sukladno članku 45. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske bilo potrebno privremeno obustaviti primjenu članka 12. i 13. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o specijalističkom usavršavanju doktora medicine (Narodne novine broj 139/14.), do donošenja konačne odluke.«

III. MJERODAVNO ZAKONODAVSTVO

1) Zakon o sustavu državne uprave

10. Člankom 18. i člankom 19. stavkom 1. Zakona o sustavu državne uprave (»Narodne novine« broj 150/11., 12/13., 93/16. i 104/16.) propisano je:

»Članak 18.

Ministri, državni tajnici središnjih državnih ureda i ravnatelji državnih upravnih organizacija donose pravilnike, naredbe i naputke za provedbu zakona i drugih propisa kad su na to izrijekom ovlašteni, u granicama dane ovlasti.

Članak 19.

Pravilnikom se detaljnije razrađuju pojedine odredbe zakona radi njihove primjene.

(...)«

2) Zakon o zdravstvenoj zaštiti

11. ZoZZ:150/08-22/14 utvrđuje opću definiciju zdravstvenih radnika, ustanove na kojima se oni obrazuju (članak 124.), te njihovo pravo na specijalizaciju i ovlast ministra nadležnog za zdravlje da (na prijedlog nadležne komore i stručnih društava) pravilnikom utvrdi grane, trajanje i program specijalizacije (članak 139.), kao i da utvrdi mjerila za prijam specijalizanata i način polaganja specijalističkog ispita, odredi ovlaštene zdravstvene ustanove, trgovačka društva i zdravstvene radnike koji obavljaju privatnu praksu za provođenje specijalizacije (članak 140. stavak 6.).

Članak 124., članak 139. i članak 140. stavak 6. ZoZZ-a:150/08-22/14 glase:

»Članak 124.

Zdravstveni radnici su osobe koje imaju obrazovanje zdravstvenog usmjerenja i neposredno u vidu zanimanja pružaju zdravstvenu zaštitu stanovništvu, uz obvezno poštovanje moralnih i etičkih načela zdravstvene struke.

Zdravstveni radnici obrazuju se na medicinskom, dentalnom ili farmaceutsko-biokemijskom fakultetu, studijskom smjeru logopedije te drugom visokom učilištu zdravstvenog usmjerenja kao i u srednjim školama zdravstvenog usmjerenja, odnosno učilištu ili u srednjim školama koje imaju odobrenje za provođenje obrazovnog programa zdravstvenog usmjerenja.

Obveza je zdravstvenih radnika da pri pružanju zdravstvene zaštite postupaju prema pravilima zdravstvene struke, na način da svojim postupcima ne ugroze život i zdravlje ljudi.

Poslodavac je obvezan sve zdravstvene radnike koji neposredno u vidu zanimanja pružaju zdravstvenu zaštitu stanovništvu osigurati od štete koja bi mogla nastati u provođenju zdravstvene zaštite.«

»Članak 139.

Zdravstveni radnici mogu se specijalizirati u određenoj grani zdravstvene djelatnosti te određenim granama uže specijalizacije.

Grane specijalizacije, trajanje i program specijalizacija i užih specijalizacija utvrđuje pravilnikom ministar na prijedlog nadležne komore i stručnih društava.

Članak 140.

(...)

Ministar pravilnikom utvrđuje mjerila za prijam specijalizanata i način polaganja specijalističkog ispita odnosno ispita iz uže specijalizacije te određuje ovlaštene zdravstvene ustanove, trgovačka društva i zdravstvene radnike koji obavljaju privatnu praksu za provođenje specijalističkog staža.

(...)«

12. Ustavni sud napominje da je ZoZZ:150/08-22/14 izmijenjen Uredbom o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenoj zaštiti (»Narodne novine« broj 154/14.) i Uredbom o izmjenama Zakona o zdravstvenoj zaštiti (»Narodne novine« broj 70/16.).

Međutim, tim uredbama nisu izmijenjeni članci 124. i 139. ZoZZ-a:150/08-22/14.

Za potrebe ovog ustavnosudskog postupka za ZoZZ:150/08-22/14 i njegove navedene izmjene i dopune koristit će se kratica: ZoZZ:150/08-70/16.

13. Nadalje, članci 212. i 214. stavak 1. točka 5. ZoZZ-a:150/08-70/16 glase:

»Članak 212.

Propise za čije je donošenje ovlašten ovim Zakonom ministar donijeti će u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.«

»Članak 214.

Do stupanja na snagu provedbenih propisa iz članka 212. ovoga Zakona ostaju na snazi:

(...)

5. Pravilnik o specijalističkom usavršavanju magistara medicinske biokemije ('Narodne novine', br. 73/08.),

(...)«

Dakle, ZoZZ-om:150/08-70/16 propisana je obveza ministru nadležnom za zdravlje da u roku od 6 mjeseci od njegova stupanja na snagu donese provedbene propise za čije je donošenje njime izrijekom ovlašten (članak 212.), a do donošenja »novih« produljeno je važenje »starih« provedbenih propisa – donesenih za provedbu »starog« Zakona o zdravstvenoj zaštiti, objavljenog u »Narodnim novinama« broj 121/03., 48/05. i 85/06. (članak 214.).

Od tih »starih« provedbenih propisa, u konkretnom slučaju, posebno valja istaknuti produljenje važenja Pravilnika o specijalističkom usavršavanju magistara medicinske biokemije (»Narodne novine« broj 73/03.) – vidi točku 23. ove odluke.

3) Zakon o medicinsko-biokemijskoj djelatnosti

14. Zakon o medicinsko biokemijskoj djelatnosti (»Narodne novine« broj 121/03. i 117/08.) propisuje da je medicinsko-biokemijska djelatnost dio zdravstvene djelatnosti odnosno zdravstveno dijagnostičke djelatnosti (članci 1. i 2.), da su medicinski biokemičari zdravstveni radnici (članak 10.) te da je specijalizacija iz medicinske biokemije poseban uvjet za obavljanje medicinsko-biokemijske djelatnosti (članak 12.).

Članak 1., članak 2., članak 10. i članak 12. toga Zakona glase:

»I. OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se Zakonom uređuju načela, način organiziranja i provođenja medicinsko-biokemijske djelatnosti, kao dijela zdravstvene djelatnosti od interesa za Republiku Hrvatsku koja se obavlja kao javna služba i koju obavljaju magistri medicinske biokemije pod uvjetima i na način propisan ovim Zakonom.

II. MEDICINSKO-BIOKEMIJSKA DJELATNOST

Članak 2.

Medicinsko-biokemijska djelatnost jest jedna od zdravstvenih dijagnostičkih djelatnosti koje analiziraju biološki materijal (krv, mokraća, stanica, tkivo, likvor) sa svrhom ranog otkrivanja bolesti, prepoznavanja rizičnih čimbenika bolesti, postavljanja dijagnoze, praćenja tijeka liječenja i ishoda bolesti koristeći biokemijske, imunokemijske, molekularno biološke i fizikalne analitičke tehnike te informacijsku tehnologiju.

Medicinsko-biokemijska djelatnost pruža laboratorijske zdravstvene usluge na razini primarne, specijalističko-konzilijarne i tercijarne zdravstvene zaštite.«

»IV. MEDICINSKI BIOKEMIČARI

Članak 10.

Medicinsko-biokemijski zdravstveni radnici su:

– magistar medicinske biokemije,

– magistar medicinske biokemije specijalist,

– diplomirani medicinski biokemičar specijalist uže specijalnosti.

Medicinsko-biokemijsku djelatnost mogu obavljati medicinski biokemičari, s time da u obavljanju medicinsko-biokemijske djelatnosti sudjeluju: zdravstveni tehničari laboratorijskog smjera više ili srednje stručne spreme i zdravstveni suradnici.«

»Članak 12.

Magistar medicinske biokemije (u daljnjem tekstu: medicinski biokemičar) jest zdravstveni radnik koji se bavi primjenom biokemijskih, hematoloških, molekularno-bioloških i kemijskih istraživanja u biološkom materijalu u svrhu utvrđivanja uzroka bolesti, održavanja zdravlja, prevencije bolesti i praćenja uspjeha liječenja.

Opći uvjeti za obavljanje medicinsko-biokemijske djelatnosti su:

– diploma Farmaceutsko-biokemijskog fakulteta u Republici Hrvatskoj za zvanje magistra medicinske biokemije ili nostrificirana strana diploma o završenom odgovarajućem sveučilišnom dodiplomskom studiju,

– položen stručni ispit,

– državljanstvo Republike Hrvatske,

– znanje hrvatskoga jezika,

– upis u registar Komore i

– odobrenje za samostalan rad.

Opći uvjeti iz stavka 2. podstavka 2. i 4. ovog članka ne odnose se na državljane država članica Europske unije.

Državljani država članica Europske unije moraju poznavati hrvatski jezik najmanje na razini koja je potrebna za nesmetanu i nužnu komunikaciju s pacijentom.

Iznimno od odredbe stavka 2. podstavka 3. ovog članka, stranci mogu obavljati medicinsko-biokemijsku djelatnost u Republici Hrvatskoj prema propisima koji uređuju rad stranaca u Republici Hrvatskoj.

Posebni uvjeti za obavljanje medicinsko-biokemijske djelatnosti su specijalizacija, odnosno uža specijalizacija iz medicinske biokemije.«

4) Zakon o liječništvu

15. Članak 2., članak 3. i članak 6. Zakona o liječništvu (»Narodne novine« broj 121/03. i 117/08.) glase:

»Liječničko zvanje i načela obavljanja liječničke djelatnosti

Članak 2.

Liječnik je zdravstveni radnik sa završenim medicinskim fakultetom i stečenim nazivom doktor medicine.

Liječnik je temeljni i mjerodavni nositelj zdravstvene djelatnosti koju obavlja poštujući osobito sljedeća načela:

1. stalno održavanje i podizanje kvalitete liječničkih usluga u interesu zdravlja i društvenog blagostanja pučanstva,

2. održavanje i promicanje povjerenja između liječnika i pacijenata te članova njihovih obitelji,

3. poštivanje prava pacijenata,

4. neovisno i profesionalno djelovanje te očuvanje i promicanje slobode i ugleda liječničkog zvanja,

5. promicanje dostojanstvenog i odgovornog profesionalnog ponašanja poštivanjem u radu propisa, pravila struke te kodeksa medicinske etike i deontologije.

Liječnička djelatnost

Članak 3.

Svrha liječničke djelatnosti jest zaštita zdravlja pojedinca, obitelji i cjelokupnog pučanstva.

Liječnička djelatnost obuhvaća:

1. pregled kojim se utvrđuje postojanje ili nepostojanje tjelesnih, odnosno psihičkih bolesti, tjelesnih oštećenja ili anomalija,

2. procjenu stanja iz točke 1. stavka 2. ovoga članka pomoću medicinskih dijagnostičkih instrumenata, postupaka i sredstava,

3. liječenje i rehabilitaciju,

4. davanje pripravaka krvi i krvnih derivata,

5. sprječavanje bolesti, zdravstveni odgoj i savjetovanje,

6. brigu o reproduktivnom zdravlju te pomoć pri porođaju,

7. propisivanje lijekova, medicinskih proizvoda i pomagala,

8. uzimanje i presađivanje organa i tkiva,

9. mrtvozorništvo i obdukciju umrlih osoba,

10. izdavanje liječničkih uvjerenja, svjedodžbi, potvrda i mišljenja i

11. druge radnje sukladno općim i posebnim propisima.«

»Opći uvjeti za obavljanje liječničke djelatnosti

Članak 6.

Opći uvjeti za obavljanje liječničke djelatnosti jesu:

– diploma jednog od medicinskih fakulteta u Republici Hrvatskoj ili nostrificirana diploma inozemnog medicinskog fakulteta, položen stručni ispit, odnosno specijalistički ispit, ili ispit iz uže specijalnosti za samostalan rad u pojedinim specijalističkim, odnosno strukama uže specijalnosti,

– državljanstvo Republike Hrvatske,